

АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОГО ВПЛИВУ

Квітка Н.О.,

канд. пед. наук, старший науковий співробітник

відділу інклюзивного навчання

Інституту спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України,

м. Київ, Україна, kvitkanatalie@gmail.com

Запровадження інноваційних технологій в освіті набуває стрімкого поширення. Йдеться про використання засобів арт-терапії в роботі з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Останнє десятиліття ознаменувалося розробкою різних методів психолого-педагогічного супроводу та підтримки таких дітей.

Введення елементів арт-терапії на шкільних предметах педагоги вважають найбільш прийнятними та ефективними у роботі з особливими дітьми. В освітньому процесі закладу з інклюзивним навчанням вона має зайняти належне місце. Адже впровадження нестандартних, творчих, немедичних засобів впливу на активізацію внутрішніх ресурсів організму дитини, створює більше шансів для її розвитку.

Сутність розуміння арт-терапії полягає в тому, що вона є методом психотерапії, що використовує різні види мистецтва (літературу, музику, живопис, скульптуру, кіно, театр, хореографію, фотографію тощо) з метою корекції порушень у дітей з особливими освітніми потребами.

Виходячи з того, що арт-терапія – багатофункціональний засіб, використання її елементів на уроках сприяє розвитку особистісних можливостей дитини, її інтересів й потреб, поєднує діагностику і розвиток, гармонізує її внутрішній світ, сприяє покращенню або збереженню її здоров'я, позитивно впливає на фізичний, емоційний, інтелектуальний, соціальний,

естетичний і духовний стан, а також допомагає опанувати певні знання, уміння та навички у школі.

Упровадження інклюзивного навчання в заклади загальної середньої освіти полягає у наданні психолого-педагогічного супроводу дитині з особливими освітніми потребами і можливості розвиватися поруч з однолітками.

Для розвитку талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь дитини на різних предметах вчителю та асистенту необхідно знати й враховувати її вікові та індивідуальні психофізичні особливості й потреби. Діти з порушенням мовленнєвого розвитку, слуху, зору, інтелекту, опорно-рухового апарату, з гіперактивністю та розладами аутистичного спектра мають певні труднощі в процесі навчання. Наразі для подолання цих труднощів можна застосувати арт-терапевтичні технології.

У засвоєнні мовлення велику роль відіграють імітаційні можливості, що в дітей з особливими освітніми потребами часто є недостатньо сформованими та розвиненими. Таким дітям складно повторювати або імітувати звуки, наслідуючи вчителя. Необхідні такі методи впливу на дитину, що сприяють поліпшенню цих процесів. *Наприклад у процесі навчальної діяльності налаштувати дитину на говоріння вчитель та асистент можуть використовуючи елементи музикотерапії. З метою зняти напруження та емоційно налаштувати дитину можна прослухати твір класичної музики, який дитина сприймає позитивно (В. Моцарт, Соната для фортепіано, II частина, фа мажор Adagio). Також у нагоді стане пасивний метод стимуляції мовлення, в основі якого лежить слухання певних музичних творів, що у специфічний спосіб стимулюють мовленнєву активність дитини (В. Моцарт, Рондо «Турецький марш»; українські народні пісні «Вийди, вийди, сонечко» (обр. Л. Ревуцького), «Зайчику, зайчику», «Мак» (обр. Я. Степового), «Комарик» тощо).*

Прогресивні зміни в галузі реабілітації дітей з порушенням слуху сприяють впровадженню у практику арт-терапевтичних технологій серед яких різні види мистецтва розглядаються як спосіб часткового відновлення чи

поліпшення усного мовлення, уваги, пізнавальної діяльності тощо. Корекційно-розвиткова робота з формування вимови, максимального розвитку слухозорового сприймання, активної художньої та музично-ритмічної діяльності проводиться з опорою на провідні канали сприймання (зір, дотик) та збережений слух. Учитель та асистент акцентують увагу на таких арт-терапевтичних практиках як ізотерапія, пісочна терапія, казкотерапія, музикотерапія. *Наприклад, створення букв на піску під час вивчення алфавіту, вивчення пісні за допомогою програми карооке, перегляд мультфільму з субтитрами тощо.*

Потрапляючи у заклад загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, діти з порушенням зору потребують особливої уваги з боку команди супроводу. Особливості сприймання та засвоєння ними творів мистецтва свідчать, що важливою умовою успішної корекційно-розвиткової роботи є організація цілеспрямованого вибіркового сприймання змісту і форми художнього чи музичного образу. Існують певні труднощі у процесі навчання цих дітей, зокрема знижена пізнавальна активність, недосконалість сприймання, невпевненість, несамостійність до зниження темпу роботи, обмеження їхніх уявлень тощо. Виникає потреба цілеспрямовано використовувати спеціальні матеріали, адаптовані для навчання такої дитини. *Наприклад, учитель або асистент під час арт-терапевтичних хвилинок показує рельєфне зображення до теми уроку, допомагає розглянути його і зрозуміти. Вагоме значення для таких дітей має рельєфне малювання як компенсаторний засіб їх розвитку.*

Особливості сприймання творів мистецтва у дітей з низькою пізнавальною активністю своєрідні й обумовлені складністю патології розвитку. У зв'язку зі зниженим рівнем функціонування вищих психічних функцій цим дітям властиві значні недоліки сприймання, розуміння та засвоєння творів мистецтва: інактивність, вузькість, фрагментарність, уповільненість сприймання, роз'єднаність слова та образу, порушення відчуття звуків, кольорів, недиференційованість сприймання окремих виразних рухів, мімічних відтінків тощо. *Систематичне заохочення, похвала, мотивація до навчання*

засобами широкого спектру наочності під час сприймання ними художніх і музичних творів на уроках поліпшують не лише засвоєння теми уроку, а й розвивають художні та музичні здібності дитини. Надання необхідної підтримки, стимулювання активного мовлення, взаємодія на основі збагачення емоційного досвіду, розширення засобів комунікації і супроводу ігрової діяльності, залучення дітей до міжособистісних взаємин у дитячому колективі у процесі арт-терапії позитивно впливає на мовлення цих дітей, їх пізнавальну активність, моторику, розвиток емоційно-вольової сфери.

У дітей із особливостями розвитку моторики емоційно-образне сприймання та засвоєння творів мистецтва відбувається в умовах обмеженості інформування. У більшості таких дітей потенційно збережені функції для розвитку вищих форм мислення, проте астенічні прояви, низький запас знань як наслідок соціальної депривації приховують їхні пізнавальні можливості. Порушення м'язового тону, патологічні рефлекси, несформованість рівноваги та координації, недорозвиненість дрібної моторики призводить до відсутності самостійності, концентрації, тривалого напруження, слабкості уваги, афективних порушень та інфантилізму у даній категорії дітей в цілому. Стає зрозумілим, що страждає їхня пізнавальна сфера, психічні процеси, емоційно-вольова та особистісна сфера. Важливою умовою їхнього успішного розвитку є організація цілеспрямованого вибіркового сприймання змісту і форми музичної мови та художнього образу. Діти потребують створення таких умов у процесі навчальної діяльності, що дають змогу опановувати знання та уміння з опорою на збережені функції дитини. *Наприклад впровадити елементи ігрової, пісочної чи ізотерапії в урочну діяльність: добирають літери для слова, яке є темою уроку, малюють літери на піску або на аркуші паперу за допомогою різних технік.*

Діти, які характеризуються неуважністю, гіперактивністю та імпульсивністю, яким важко зосередитися, спокійно сидіти, гратися, чути звертання до себе, доводити справу до завершення, уникають тривалої розумової напруги. Використання арт-терапії, зокрема елементів музикотерапії,

допомагає деяким дітям впоратися з незграбністю, задовольняє надзвичайно активних. Саме тому, з одного боку, важливо створювати такі умови, що розвиватимуть їхню спритність, моторність, працездатність, а з іншого, навчати дитину мріяти під час сприймання та засвоєння творів мистецтва і заспокоюватися.

Для дітей, яким характерні сенсорні порушення і виявляються у взаємодії із навколишнім середовищем, у проявах емоцій та поведінці, позитивний вплив мистецтва комплексно впливає на їх моторну, емоційну і пізнавальну сферу. Невміння користуватися мовленням, підвищена чутливість, вразливість під час контакту з іншими в освітньому середовищі з метою комунікації спричиняє потребу у постійній підтримці вчителя/асистента. На предметах з окремих видів мистецтва таку дитину можна вчити правильно вступати у процес взаємодії, підтримувати спілкування, стимулювати її творчу активність, допомагати долати психологічні бар'єри, вчити оптимально використовувати вербальні й невербальні комунікативні засоби, розширювати коло спілкування, налагоджувати взаємодію через наслідування навичок дорослого, формувати комунікативні навички шляхом розвитку мовлення, розуміння мови (вербальні або візуальні засоби за допомогою конкретних понять або образних символів; за допомогою жестів або письма; використання допоміжної комунікації). Враховуючи корекційно-розвитковий потенціал арт-терапії, дитина може по-різному долучатися до творчої діяльності. *Наприклад слухати спів інших і піддугувати замість повноцінного вивчення твору, відтворювати елементи художнього образу на папері, виконувати частково ігрову вправу. Головне – це постійна взаємодія з навколишнім світом.*

З огляду на все вищезгадане, педагогам і асистентам важливо застосовувати арт-терапевтичні технології у роботі з молодшими школярами, тому що практично кожна дитина в таких умовах може виявити свої творчі зусилля, отримати підтримку, самовиразитися, налагодити контакт з іншими, реалізувати свій творчий потенціал. Зрозуміло, що все це вимагає від вчителя та асистента урізноманітнювати дидактичні методи і прийоми роботи, що

спрямовані на підтримку стійкого пізнавального інтересу, оволодіння мисленнєвими операціями, розвиток емоційної чуйності та творчих здібностей і уподобань кожного учня.

Література

1. Коваль Л.В., Компанець Н.М., Лапін А.В., Квітка Н.О., Луценко І.В. Особлива дитина в інклюзивному дошкільному навчальному закладі Коваль Л.В., Компанець Н.М., Квітка Н.О., Лапін А.В., Луценко І.В.– К.: 2018.- 367с. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/711769/>.